

tamošnje tržanke, ki pa ima napako, da je iz pristno slovenske hiše Pernatove. In to je lovrenškim mogočnjakom dovolj. Akoravno je kvalifikacija učiteljstva šentlovrenškega dopisniku še do pred kratkim bila znana do pičice, nočem govoriti o nji, ker je to še dandanes tajna stvar, a na ves glas hočemo povedati s posebnim poudarkom, da je gospica Pernatova izborna učiteljica-odgojevalka, na kateri bi bilo šentlovrenčanom le čestitati, ako bi nje sploh vredni bili; pa denuncijanstvo slovenskonaprednega učiteljstva v Št. Lovrencu je bilo že od nekdaj na dnevnem redu (Poljanec, Schell) in kar se ne da doseči z denuncijanstvom, to mora iti z drugimi sredstvi. Kratko rečeno: slovensko učiteljico Pernatovo so lovrenški mogočnjaki, sami „Südmarkovci“, ne upoštevaje dejstva, da stoji imenovana neposredno pred izkušnjo usposobljenosti, postavili pred duri s tem, da so dali njeno mesto v stalno nameščenje razpisati s pripombo, da zaradi prostega stanovanja in proste kurjave, kar je združeno s to službo, vsak prosilec zamore pri krajnem šolskem svetu zvedeti za pogoje, pod katerimi dobi te beneficije, da mu ni treba kampirati pod kakim rdečim dežnikom zašad za šolskim poslopjem. In v čem obstoje ti pogoji? „In der deutschen Gesinnung“, se ti bo odgovorilo, dragi moj! Ali se ne pravi to, naš mladi naraščaj s takimi sredstvi naravnost demoralizirati? Vsa okolica šentlovrenškega trga je odlično slovenska, slovenski je po rodu tudi z malimi izjemami ves trg.

Značajni tovariši — tovarišice! Niti eden naj ne zastavi peresa za imenovano službo, ki se oddaja samo iz obeh deželnih jezikov izprašanim učnim osebam z „deutsche Gesinnung“. Pokažimo, da ne gre pometati z nami, kakor s kako komu ne ljubo postano rečjo, ugledu vsega stanu našega na kvar. Čas bi pač bil nastaviti metlo v Št. Lovrencu, pa drugod, pri glavi in tako zapored naprej; saj še neka zadeva Moggejeva do danes ni v jasnem, in sicer ona, ki jo je proti njemu izprožilo tamošnje orožništvo pred par leti. In mi naj gledamo brezskrbno, kako se nam na naše slovenske šole vsiljujejo gojenke nemškega deželnega učiteljskega v Mariboru? „Klin s klinom!“ naj bo tu tudi naše geslo, a ne samo na papirju, ampak tudi v dejanju!

Fran Slemenšek.

Neizprosna, kruta smrt je zopet posegla v učiteljsko družino; iztrgala nam je dne 11. t. m. milega tovariša, upokojenega nadučitelja **F r a n a S l e m e n š k a**. Blagi pokojnik je bil zaradi bolezni in drugih okolščin primoran stopiti v pokoj. Bil je v pravem pomenu besede učitelj — trpin. Za svojega službovanja, vključno s svojo požrtvovalnostjo za šolo, je moral rajni kupo grenkosti izprazniti do dna. Mož je bil občutljiv, in bridko ga je zadelo vsako pristransko postopanje napram njegovi osebi. Ravno v tem je iskati kal njegove bolezni in prerane smrti.

Služboval je v raznih krajih, nazadnje v Podčetrtku, kjer je tudi stopil v zaslužni pokoj. Kako je bil rajni pri ljubljen, je pričal njegov krasni pogreb. Udeležilo se ga je mnogo tovarišev in tovarišic od blizu in daleč. Pretresljivo je bilo petje tovarišev pred hišo žalosti in ob grobu ter ni bilo najti očesa, ki se ne bi bilo porosilo za blagim pokojnikom. Pogreba se je udeležila šolska mladina, istotako njegovi nekdanji učenci, zatopljeni v molitev za svojega učitelja-dobrotnika. Požarna bramba je nesla rajnega k zadnjemu počitku, udeležba ljudstva pa je bila vključno slabi poti res velika.

S svojo prijaznostjo in dobrotljivostjo si je prikupil srca vseh, in ostane nam vsem v neminljivem spominu.

Boj za šolo in Slovenci.

Uredništvo „D o m o v i n e“ nas opozarja na uvodnik v 145. številu imenovanega lista s prošnjo, naj ga ponatisnemo. S tem ustrezamo tej prošnji. Članek se glasi:

Letošnji katoliški shod se je vršil na Dunaju, potem ko se je bil Beck že podvrget Luegerjevi stranki. Udeležili so se ga ne samo Nemci, ampak tudi klerikaleci vseh drugih narodnosti v Avstriji, ki so s to udeležbo jasno izrekli, da pojdejo pod Luegerjevo zastavo in njegovim vodstvom v boj, kakor bi rekel „Slov. Gospodar“, za naše „narodne in verske svetinje“. V tem boju za naše „narodne in verske svetinje“ bo določal taktično postopanje pa Nemeec Lueger, „najboljši mož“ v Avstriji. Kdo bi se čudil, da je vodjo kršč. socialcev prevzel občutek zmagovalstva, ko je videl pred seboj zbrane ne samo svojih zvestih nemških somišljenikov, ampak tudi svoje nenemške vazale, ki mu prise-gajo svojo brezpogojno vernost in pokornost v boju proti napredku in prosveti. Vsveti si svoje moči so voditelji kršč. soc. proglasili svoj program: Lueger vlada Dunaj, princ Lichtenstein dolineavstrijski dež. zbor. Weisskirchner je predsednik zbornice, Ebenhoch in Gessmann sta ministra; Piusverein organizuje moči za povzdigo klerikalnega časopisja, Bonifaciusverein širi klerikalne misli v najširše vrste prebivalstva in katoliški Schulverein se pripravlja v prisotnosti članov vladarske hiše in zastopnikov vlade ter naprednega naučnega ministra na to, da razvname agitacijo za uvedbo verske šole v Avstriji. Dr. Schwarz (predsednik kat. Schulvereina) zahteva odstranitev ali premenitev drž. šol. zakona, dr. Mayer zahteva uvedbo Marijinih bratovščin za srednje šole in dr. Lueger poudarja potrebo pridobitve vseučilišč v Avstriji in upa, da se njegovi stranki to tudi posreči ter da jih bo mogla zopet vrniti cerkvi, ki je te visoke šole baje osnovala.

Plod tega napornega dela klerikalcev je bil do sedaj jako uspešen. Posrečilo se jim je z znano šolsko novelo od 1883. l. ljudsko šolo podrediti cerkvi in od te dobe napredujejo dosledno korak za korakom proti svojemu smotru, ki se imenuje konfesionalna šola. Lichtensteinov in Ebenhochov predlog o poklerikaljenju šol sicer nista bila uzakonjena, a česar niso klerikaleci

Njegovi žalujoči rodovini izrekamo naše najgloblje sožalje ob tej nenadomestljivi izgubi s tolažbo, da je tudi nam hudo!

Anton Foerster.

Znameniti, da, najznamenitejši slovenski glasbenik, gospod **Anton Foerster**, je praznoval dne 20. t. m. svojo sedemdesetletnico.

Rojen je bil jubilaent 20. decembra 1837. v Osenicah na Češkem kot sin **ljudskega učitelja**, ki mu je dajal prve nauke o glasbi. Glasbi se je posvetil šele, ko je l. 1864. dovršil pravniške študije na praškem vseučilišču. Glasbi se je posvetil po vplivu češkega mojstra Smetane, na čigar glasbenem zavodu je poučeval že kakor visokošolec v igri na klavir. Prvo samostojno službo je nastopil meseca januarja 1865. v Senju na Hrvaškem kakor organist in pevovodja tamošnje stolnice. Meseca julija 1867. se je preselil v Ljubljano kakor zborovodja Čitalnice in kapelnik dramatičnega društva. Leta 1868. je bil imenovan za glasbenega vodjo v stolnici in od leta 1872. dalje je poučeval tudi v petju na gimnaziji in realki. Leta 1876. je po njegovem prizadevanju Cecilijino društvo otvorilo orglarsko šolo, kateri je Foerster še danes glasbeni vodja in prvi učitelj. Foerster je deloval toliko v cerkveni kolikor posvetni glasbi.

dosegli potom zakonov, so dosegli v praksi potom upravnih naredb. Z omenjeno novelo so zlomili načelo o šolski obveznosti; uveden je bil poldnevni pouk, ljudska šola še vedno ni brezplačna, dogmatika vpliva na didaktiko in vpliv cerkve na šolo postaja od dne do dne bolj odločen. V naučnem ministrstvu sede na vplivnih mestih odločni klerikaleci, v šolskih svetih vseh in tudi najnaprednejših dežel sedi cela vrsta kanonikov in cerkvenih dostojanstvenikov, učiteljev bi pa tam zaman iskali. 1882. l. je bil izdan nov organizacijski statut za učiteljska, s katerim je bil znižan nivo učiteljske izobrazbe. Pa tudi to klerikalcem še ni zadostovalo. Pozvan je bil v naučno ministrstvo znani klerikalec Hirn, katerega prizadevanja, še bolj znižati izobrazbo na učiteljskih, je preprečila budnost češkega učiteljstva. V osnovnih šolskih zakonih se govori o vseučiliškem kurzu za učitelje, v noveli od 1883. l. je to odstranjeno.

Meščanska šola je životarila in životari še dandanes, za izobrazbo meščanskega učiteljstva se nihče ne briga. Meščansko šolstvo, ki v tujini povsod prospeva, ki je pravi blagoslov prebivalstvu za poljedelstvo, trgovino in obrt, ne stoji pri nas v Avstriji na višini naše dobe — in mi Slovenci sploh nimamo nobene meščanske šole.* Enako zanemarjene so tudi nadaljevalne šole.

Da je temu tako, da se naše šolstvo ne samo ne razvija, ampak da naravnost nazaduje, treba pripisovati sistematičnemu, tajnemu delovanju klerikalcev na odločilnih mestih, v uradih in šolskih korporacijah. Sedaj pa se je čutil klerikalizem dovolj močnega, da javno nastopi in naskoči naše šolstvo, da si ga popolnoma podvrže. Predsednik katol. Schulvereina, dr. Schwarz, je priznal, da so potom upravne prakse pač mnogo dosegli, da jim pa to ne zadostuje več in da zahtevajo premeno osnovnega šolskega zakona. Premenjen mora biti posebno paragraf, ki pravi, da naj bo pouk v posvetnih predmetih prost vsega verskega vpliva. Čeprav je to v duhu zakona izrečeno, bi se moralo po zahtevi dr. Schwarza kakor rak odstraniti in nadeja se, da se najde razumen kirurg, ki bo ta ured izrezal.

* Razen v Postojni.

Ured.

Kakor glasbeni pedagog je podal Foerster slovenskemu narodu pevsko šolo, pesmarico po številkah, nauk o harmoniji, generalbasu in modulaciji ter klavirsko šolo. Ustvaril je s temi izdajami slovensko glasbeno terminologijo.

Plodovit je Foerster kakor skladatelj tako cerkvenih kakor posvetnih del. Posvetni slovenski glasbi je podaril Foerster moške, mešane in ženske zборе, vokalne in s spremljevanjem orkestra, samospelve, dvospelve, četverospelve, klavirske skladbe. Število njegovih glasbenih del je jako veliko. A vse, kar pride izpod njegovih rok, ima pravo umetniško ceno in stalno vrednost. Če kdo, pozna njegova dela učiteljstvo, ki je malone edini faktor, širer lepo in plemenito glasbeno umetnost med preprostim narodom. Leta 1872. je zložil opereto „Gorenjski slavček“, ki je pač najpopolnejše slovensko delo svoje vrste. — Slovenski narod je zato dolžan, da se hvaležno spominja moža, ki je znamenito deloval na kulturnem polju slovenskem.

Foerster je velik mojster, in nanj bi bil lahko ponosen vsak narod. Ponosni smo nanj tudi Slovenci, ki si je med nami ustanovil svojo drugo domovino.

Tudi slovensko učiteljstvo se pridružuje mnogojnim njegovim čestilcem, kličeč mu ob sedemdesetletnici, ki jo je učkal zdrav in čvrst na duhu in telesu: Še mnogo, mnogo let v čast in slavo slovenski glasbeni umetnosti!

E. G.

Klerikaleci pridno snujejo v zadnjem času gimnazije, vzgajališča in konvikte in čuvajo, da vlada imenuje na vsa vplivnejša mesta v šolski upravi njih somišljenike ali služabnike. Narodnostne prepire zvito izkoriščajo sebi v prid; vsi narodnostni, kulturni, socialni in gospodarski spori naganjajo zaraditega vodo na njih mlin.

Pri sedanjem kurzu šolske politike je postala Avstrija pravi eldorado samostanskih šol, dekliških licejev, učiteljskih in gimnazij. Država ni izpolnjevala svojih dolžnosti, ženski redi so razumeli duh časa. 1890. l. je bilo v Avstriji še samo 7 samostanskih šol; večinoma učiteljskih. Od 1890 do 1900 je bilo osnovanih 9 novih in od 1900 do danes zopet 14 novih, tako da imajo danes ženski redi nič manj nego 25 ženskih učiteljskih v svojih rokah ali skoraj toliko kot država in občine skupaj!

Tak je položaj dandanes v Avstriji sploh, pri nas na Slovenskem je pa vse to še mnogo hujše.

Kako je z našo ljudsko šolo, nam bo jasno, ako pomislimo, da v deželnih šolskih svetih (štajetskem in koroškem) nimamo nič vpliva, v tržaškem malo, ostaje nam torej edini šolski svet kranjski — o tem si pa na prstih lahko seštejemo, kdaj bo popolnoma v klerikalnih rokah. Kaj bo potem, o tem nas poučujejo dr. Lampe, dr. Krek in ostali voditelji S. L. S. na vseh shodih, na katerih z vso strastjo in gorečnostjo neizprosni fanatikov vnemajo v nezavednem ljudstvu sovraštvo do sedanje ljudske šole in še posebno do naprednega učiteljstva. Z nenavadno ognjevitostjo in srditostjo napovedujejo boj in maščevanje vsem onim učiteljem, ki so na učiteljskem shodu v Radovljici zahtevali, naj ostane sedaj veljavni državni osnovni šolski zakon neizpremenjen v veljavi. Da so klerikaleci nedosežni mojstri maščevanja, preganjanja, zatiranja in mučenja svojih političkih nasprotnikov, je znano. Zgodovina človeštva ne pozna krutejših in brezsrčnejših preganjalcev kakor so klerikaleci; ko jim pade kranjski deželni šolski svet v roke, se bodo vrgli z vso svojo nakopičeno srditostjo na ljudsko šolo in z vso brezobzirno maščevalnostjo na napredno učiteljstvo, ki jim bo izročeno na milost in nemilost.

In učiteljstvo bo stalo v tem boju samo brez prave in zadostne opore v preprostem narodu in vrstah razumnosti. Začela se bo doba ovajanj, spletkarenja in hinavskega klečeplaztva — in ljudska šola, ki naj bi nam odgajala mladino, nam jo bo zastrupljala — v večjo čast in slavo slovenskih Luegerjancev ali S. L. S.

Na vsem Slovenskem imamo eno samo višjo dekliško šolo v Ljubljani, ki jo vzdržuje ljubljanska občina, zato pa imamo na svojih tleh dolgo vrsto nemškutarskih in italijanskih samostanskih dekliških šol. Kaj čuda torej, da je naše ženstvo še tako narodno nezavedno in — ne pobožno, to bi ne bilo nič slabega — ampak tercijsko! Če je klerikalcem res kaj do slovenske narodnosti, zakaj ne poslovenijo teh samostanskih šol! Zakaj s tako skrbnostjo negujejo nemškutarstvo v našem ženstvu? — In slovenska javnost, ki tako vzdihuje, da nimamo zavednega, v resnici izobraženega ženstva, zakaj se prav nič ne bavi s tem vprašanjem, zakaj molči in topo strmi, namesto da bi dannadan kazala na ta ognjišča nemškutarskega tercijskega in nazadnjaštva? Če nam je kaj potrebno, so nam potrebne dobre posvetne dekliške meščanske šole, na katerih bi se naše hčere odgajale v zdrave, pametne in zavedne slovenske žene, ki bi razumele svoj položaj v narodu in važnost izobraženega ženstva za zdrav razvoj vsakega, posebno pa majhnega in teptanega naroda, ki je opt samo nase in na svojo moč v trdnem in mučnem boju za svoj obstanek.

Pa pojdemo dalje! Na Slovenskem nimamo še nobene slovenske gimnazije, pač pa imamo eno škofovo na Kranjskem in druga se nam pripravlja v Gorici; nimamo nobenega posvetnega odgojevališča, nobenega posvetnega zavoda za srednješolce, pač pa celo vrsto škofovskih zavodov, v katerih se odgajajo slovenski gimnazijci v enostranskem, zagrizeno klerikalnem duhu. Ti duhovski zavodi so popolnoma v duhovskih rokah, in duhovniki trde, da so bili osnovani in da so vzdrževani z izključno duhovskim denarjem. Mogoče je pač, da so duhovniki darovali za te zavode kaj več ko posvetnjaki, vsega pa gotovo niso dali in bi torej tudi ne imeli pravice zahtevati od svojih gojencev, da jim za ono hrano in stanovanje žrtvujejo svoj duševni razvoj, svoje mišljenje in svojo neodvisnost.

Slovenski narod pa svojega duhovstva „dobrotljivost in skrb za mladino“ drago plačuje s tem, da mu velik del njegovega dijaštva v najlepši dobi, ko mu duh raste in razum dozoreva, na teh duhovskih zavodih zakrknjuje in v enostranosti in strankarstvu propada. Škodo, ki nam izvira iz te popolnoma napačne in kvarne vzgoje, vidimo v javnem življenju, kjer nam tako primanjkuje vsestransko izobraženih, vseh predsodkov prostih mož, z velikim, širokim obzorjem, prostim poletom, mož, zmožnih čiste požrtvovalnosti in činorodne ljubezni do svojega naroda.

In kako je na nemških gimnazijah za Slovence? Kak duh veje na teh učiliščih in vzgojališčih naše mladine? Na vseh teh šolah je po navadi glavna oseba katehet, ki tudi javno ali vsaj tajno ovlada učiteljstvo in dijaštvo na svoji gimnaziji, ne po premoči svojega duha, ampak po svojih zvezah, ki mu donesajo še toplo vsako besedo, ki jo izreče profesor na katedru ali pa dijak v prijateljskem pogovoru. Vse, kar se na naših gimnazijah govori, pride po zvezah v katehetovo cenzuro, in ta daje potem vse, kar se mu zdi nevarnega, višjim oblastvom na znanje in v uradno porabo. V najnovejši dobi imajo kateheti v svojih mladih profesorskih somišljenikih v tem oziru izvrstno uporabne pomagače — in duh ovaduštva in nezaupnosti cvete in raste na korist klerikalizma in na neprecenljivo škodo slov. naroda.

Navedel sem le nekoliko vsem znanih in neutajljivih dejstev, da se malo zamislijo tudi oni, ki vedno trde, da nam Slovencem klerikalizem ni nevaren. Kdor razmišlja o našem šolstvu in še vedno pravi, da nam klerikalizem ni nevaren, temu pač ni pomagati.

In kako je prišlo do tega, kdo je kriv, da je duhovstvo dobilo našo mladino popolnoma pod svojo oblast, da je zavaladalo nad šolami, zavetišči in vzgojevališči? Temu je kriv baš oni stari in v večini našega posvetnega razumnštva tako globoko ukoreninjeni verski in politični indiferentizem, katerega izraz je bilo naše slogaštvo in rodoljubje, ki je bilo že popolnoma potolaženo, če mu je kdo le namignil, da je Slovenec. Te sorte rodoljubje in slogaštvo je krivo, da je duhovstvo zavaladalo nad vsem, tudi nad onim, kar so posvetnjaki ustvarili za posvetnjake, to je tudi krivo, da se o šolstvu, o deških in dekliških vzgojevališčih ne govori, da se niti ne sme govoriti iz strahu, da bi se duhovništvu ne zamerilo. Iz same strahopetnosti pred tem stanom mu plačuje slovenski narod najhujši tribut, kakršnega ni nikdar plačeval svojim najhujšim tlačilcem — prepuščajoč mu svojo mladino, da jo vzgaja v klerikalni zagrizenosti, enostranosti in fanatičnosti in jo s tem dela nesposobno za uspešno konkurenco s svojimi prosto in brez predsodkov odgojenimi narodnimi nasprotniki Nemci in Italijani. Kdor ne vidi, da nas vede to po najkrajši poti v pogubo, ta je slep. Za one pa; ki to vidijo in spoznajo, je zadnji čas, da se zdramijo in gredo na obrambo!

Goriško šolstvo.

Iz sej c. kr. okr. šol. sveta goriškega z dne 11. in 13. grudna t. l. nam poročajo:

Uradna naznanila se vzemo v znanje. Zaradi bolezni se dovoli daljši dopusti: gđe. Jug Ani, učiteljici v Oseku, ki jo nadomestuje gđe. Josipa Kuntih, gđe. Bizjak Rožici v Dornbergu, nadomestuje gđe. Marija Trdanova, gđe. Eržen Ljudmili v Ozeljanu, nadomestuje Lapanje Ivanka, g. Golji Francu v Levpi, nadomestuje g. Josip Lasič, in Gorjupu Alojziju, nadomestuje Kodrič Artur. Eni gospodični se dovoli olajšanje, dokler okleva.

V. petletnina se dovoli g. Bajtu Fr., nadučit. v Ajdovščini, ter uredi III. in IV. petletnina Cenciću Davorinu, nadučitelju v Št. Ferjanu. Prošnja g. Pavlice Urha za II. petletnino se ne reši do končne rešitve tozadavnega utoka.

V okraju je 94 ustanovljenih mest za učitelje in 44 mest za učiteljice. Na podlagi teh mora biti v smislu § 3. zakona z dne 14. prosinca 1906., št. 10, 28 učiteljev in 13 učiteljic v I. plačilni vrsti, 38 učiteljev in 18 učiteljic v II. ter 28 učiteljev in 13 učiteljic v III. plačilni vrsti. 1. prosinca 1908 se pomakne Strgar Franc, nadučitelj v Desklah, v I. plač. vrsto, Adolf Persič, učitelj pri Voglarjih, Zajec Josip, učitelj na Ligu, in gđe. Klančič Emilija, učiteljica v Podgori, v II. plačilno vrsto.

Prošnja krajnega šol. sveta v P. za uvedbo celodnevne pouka v III. šolskem letu se vrne v izpopolnitev. Zavrne se prošnja dveh krajnih šolskih svetov v zadevi združitve nad. teč. z vsakdanjo šolo, ker je protipostavno. Zavrne se ponudba društva „Lega nazionale“, s katero bi se spravila italijanska ljudska šola v Podgori v društvene prostore, kjer se že nahaja italijanski otroški vrtec.

Dovole se razne naprave, poprave, likvidirajo računi in olajšave glede šolskega obiskovanja. Potrdi se računski zaključek za leto 1906. in preudarek za l. 1908. Iz preudarka je posneti, da znašajo stroški za:

učiteljske plače	178.030 K
petletnine	24.038 „
opravilne doklade	11.000 „
odškodnino za stanovanja	20.840 „
nagrade (učit. ž. r. del, katehetom in 600 K podpore)	16.190 „
najemščina	8.900 „
pisarniški počesek	2.134 „
kurjava in svečava	5.969 „
snaženje	3.960 „
šolski vrti	1.000 „
učni pripomočki	400 „
pohištvo	2.000 „
okrajna učit. knjižnica	700 „
okrajna in deželna konferenca	1.400 „
poprave	5.000 „
zidanje	30.000 „
odškodnina udom okrajnega šolskega sveta	700 „
nepredvidljivi stroški	2.000 „
Skupaj	314.261 K

Dohodki:

Stalni prispevek dež. zaloge	71.100 K — h
iz dež. zaloge na dokladi na užitnino	42.000 „ — „
razni dohodki	1.583 „ 30 „
Skupaj	114.683 K 30 h